

Etički kodeks socijalnih pedagoga¹

UVOD

Profesiju prepoznatljivog identiteta određuje pet elemenata: dobro uobličen sklop teorijskih saznanja, prepoznatljivi profesionalni autoriteti, društvena priznatost i status, prepoznatljive profesionalne vrijednosti i kultura te etički kodeks struke. Sukladno tome o značaju izrade i prihvaćanja etičkog kodeksa socijalnih pedagoga vođene su rasprave na 1. hrvatskom kongresu posvećenom razmatranju profesionalnog identiteta. tijekom pripreme 2. hrvatskog kongresa socijalnih pedagoga formirana je radna skupina za izradu Prijedloga Etičkog kodeksa socijalnih pedagoga u sastavu: Antonija Žižak, Dubravka Marušić, Marijeta Babić. Na 2. hrvatskom kongresu socijalnih pedagoga otvorena je rasprava o Prijedlogu kodeksa koja je trajala do 1. prosinca 2004. godine. Konačna verzija rezultat je te suradnje radne skupine sa širom stručnom socijalnopedagoškom javnošću. Etički kodeks usvojen je na Izvanrednoj godišnjoj skupštini Hrvatske udruge socijalnih pedagoga održanoj 16. prosinca 2004. godine.

Tijekom rada pošlo se od činjenice da socijalni pedagozi profesionalno djeluju u različitim društvenim djelatnostima – prosvjeti, zdravstvu, socijalnoj skrbi, policiji, pravosuđu, nevladinom sektoru, znanosti. Sukladno s time, Etički kodeks je opći etički okvir koji obvezuje sve socijalne pedagoge okupljene u Udruzi socijalnih pedagoga, a zaposlene u različitim društvenim područjima. Specifični standardi i etička načela profesionalnog djelovanja trebali bi stoga biti zacrtani u okvirima pojedinih djelatnosti. U nekim djelatnostima oni već postoje (primjerice: Etički kodeks hrvatske policije, Etički kodeks istraživanja s djecom, Etički kodeks članova Udruge za realitetnu terapiju Republike Hrvatske i sl.), a za neke djelatnosti ih tek treba očekivati, odnosno poticati njihovu izradu.

Stoga je na kraju ovog uvoda u Etički kodeks socijalnih pedagoga važno napomenuti kako je isti utemeljen na polazištu da se svakodnevno prakticiranje socijalne pedagogije u našim uvjetima u pravilu temelji na usklađivanju profesionalnog djelovanja s najmanje dva etička kodeksa. Eventualne međusobne neusklađenosti standarda u različitim etičkim kodeksima tek će se učiti rješavati. Uostalom, profesionalne vrijednosti i standarde stalno treba podvrgavati javnoj stručnoj prosudbi i osuvremenjivati.

Radna skupina

Zagreb, 16. prosinca 2004. godine

¹ Ovaj Etički kodeks objavljen je 2005. godine u izdavaštvu Hrvatske udruge socijalnih pedagoga, te je temeljem njihove pismene suglasnosti uvršten kao prilog u ovoj knjizi

PREAMBULA

Gledano sa znanstvenog aspekta socijalnu pedagogiju možemo odrediti kao „integracijsku znanost, kao integralnu disciplinu“ (Hestings, prema Marburger, 1987., str. 191)². To je dakle integrativna profesija koja djeluje kao protuteža zatvaranju u okvire jedne znanstvene discipline, kao izraz težnje da se čovjeka i njegove probleme sagleda cjelovito i to kroz različite razine njegove individualne i društvene određenosti.

Prihvatanje mnogoznačnosti teorijskih ishodišta socijalne pedagogije logično slijedi iz znanstvene interdisciplinarnosti. U tom smislu Uzelac (1995)³ primjerice govori o doprinosu psiholoških i socioloških teorija, dok Kobolt (1997)⁴ konstatira da su socijalni pedagozi preuzimali teorijske koncepte poput psihoanalitičkog, humanističkog, komunikacijskog, sistemskog, grupnodinamskog te koncepta rada u zajednici. Pokušaj izgradnje jedinstvenog teorijskog okvira socijalne pedagogije trajni je zadatak sadašnjih i novih generacija socijalnih pedagoga.

Gledano s praktične razine, socijalna pedagogija je struka koja ima zadaću opća znanstvena saznanja transformirati na razinu i u korist pojedinčeve, osobne priče u najrealnijem životnom okruženju. sve brojne životne funkcije Tuggener (1990)⁵ svodi na dvije opće: integracija i razvoj. Time socijalnu pedagogiju određuje profesijom koja radi na dvije razine. Na razini područja to su područja razvoja i normalizacije (rehabilitacije/integracije), a na razini korisnika to su pojedinci, grupe i zajednice koje na tim područjima imaju probleme ili su neizostavni dio procesa rješavanja problema. Kako suvremeni čovjek može imati poteškoće i probleme razvoja i integracije u različitim životnim područjima (primjerice u području odnosa prema sebi, svom zdravlju, razvoju i odnosu s bližnjima, prema vršnjacima, normama i autoritetima i sl.) to socijalni pedagozi djeluju gotovo na svim životnim područjima.

Uz znanstveno teorijski i praktični okvir, socijalna pedagogija na izvedbenoj razini uvijek ima i osobnu dimenziju koja se prepoznaje kao integracija opće socijalnopedagoške kompetencije s osobnim potencijalima svakog pojedinog socijalnog pedagoga. Ta je integracije profesionalne zadanosti i osobnih potencijala u radu s ljudima ne samo poželjna nego i neophodna. Međutim, ona je istovremeno kreacija koja omogućava profesionalni razvoj pojedinca i struke, ali i zamka za neetično širenje osobnog na račun profesionalnog djelovanja.

² Marburger, H. (1987): Razvoj i koncepti socijalne pedagogije, Priručni materijal za internu upotrebu, Fakultet za defektologiju, Zagreb

³ Uzelac, S. (1995): Teorijske osnove socijalne edukologije, Sagena, Zagreb

⁴ Kobolt, A. (1997): Teorijske osnove socijalnopedagoških intervencija, Kriminologija i socijalna integracije, 5, 1-2, 129-140

⁵ Tuggener, H. (1990): The Role of The Socialpedagogue – An Outline of A European Model, FICE International Bulletin, 3, 14-21

Slijedom navedenog, vidljivo je da u svakodnevnom radu, situacije u kojima se mogu pojaviti dileme i problemi moralnog prosuđivanja i odlučivanja mogu biti mnogobrojne. Primjerice: timsko usklađivanje stručnjaka različitih struka o teorijskim i metodičkim polazištima ciljeva rad as korisnikom, sveprisutna dilema – zaštititi kolegu ili korisnika, procjena je li i koliku štetu neki postupak stručnjaka nanio korisniku, a time i struci, pitanja nedjelovanja tamo gdje profesionalnost nalaže da se djeluje i slično. Stoga etički kodeks socijalnim pedagozima s jedne strane služi kao putokaz za djelovanje u smjeru temeljnih vrijednosnih odrednica socijalnopedagoške struke, a s druge strane kao zaštita od neetičnih i nezakonitih zahtjeva koje društvo, službe, institucije pa i sami korisnici mogu pred njega postaviti.

VRIJEDNOSNA ISHODIŠTA SOCIJALNOPEDAGOŠKE PROFESIONALNOSTI

Birajući profesiju socijalnog pedagoga, opredijelili smo se za rad s pojedincima, grupama i zajednicama u riziku ili s već ispoljenim poteškoćama i problemima socijalne integracije.

Socijalni pedagog kao temeljno vrijednosno polazište prihvaća vjeru u vrijednost života svakog pojedinca. Vjeruje u mogućnost rasta, razvoja i postojanje potencijala za mijenjanje svakog pojedinca. Vjeruje u različitosti među pojedincima, grupama i zajednicama.

Svojim profesionalnim djelovanjem socijalni pedagog doprinosi općoj i specifičnoj dobrobiti korisnika, razvoju njegovih potencijala te potiče i omogućava pozitivne, osobno i socijalno prihvatljive promjene korisnika, njihovih obitelji i zajednice u cjelini.

Socijalni pedagog kao vrijednosni okvir svog profesionalnog djelovanja prihvaća multidisciplinarno i multiteorijski utemeljen bio-psiho-socijalni pristup čovjeku, međunarodne propise/deklaracije kojima se definiraju/garantiraju ljudska (dječja) prava te važeće zakonske propise Republike Hrvatske.

Socijalni pedagog nastoji u svom djelovanju stvarati uvjete za unapređenje postojećih zakona, propisa drugih akata te okolnosti kojima se definira okvir i politika socijalnopedagoškog, ali i općeg pomagačkog i rehabilitacijskog djelovanja.

Vjerujući u napredak te imajući viziju rasta kvalitete života budućih generacija, u svom svakodnevnom djelovanju, socijalni pedagog prepoznaje i uvažava duhovne, kulturne, prirodne i materijalne vrijednosti te na to potiče i druge osobe u svom životnom – profesionalnom i privatnom okruženju.

Prakticirajući socijalnopedagošku djelatnost, socijalni pedagog promovira i odražava visoku razinu profesionalnog integriteta i profesionalnih kompetencija.

Socijalni pedagog u svom svakodnevnom radu slijedi temeljna vrijednosna ishodišta i standarde svoje struke.

ODGOVORNOST PREMA TEMELJNIM STANDARDIMA SOCIJALNOPEDAGOŠKE PROFESIJE

Socijalni pedagog u svom svakodnevnom profesionalnom djelovanju prihvaća kao zajednički moralni i vrijednosni okvir socijalnopedagoške struke sljedeće standarde profesionalnog postupanja:

- Profesionalno djelovanje je samo ono djelovanje koje je usmjereno prema nekom osobno i društveno prihvatljivom cilju. Ciljeve svog profesionalnog djelovanja s korisnicima socijalni pedagog postavlja na jasan i stručno-teorijski utemeljen način, a kad god je to moguće u proces postavljanja ciljeva uključuje i samog korisnika.
- Socijalni pedagog profesionalno djeluje unutar granica svoje profesionalne kompetencije utemeljene na ranijim edukacijama, (superviziranom) praktičnom iskustvu i strukovnim standardima. Primjenjuje samo one metode procjene potreba, preveniranja, interveniranja, discipliniranja, kontrole i nadzora, zaustavljanja ekstremnih i ugrožavajućih ponašanja korisnika te druge stručne postupke za čuju je primjenu prethodno educiran.
- Socijalni pedagog zagovara, potiče i sudjeluje u stvaranju takvog programskog (intervencijskog) komunikacijskog, odnosno i fizičkog okruženja koje će omogućavati zadovoljenje potreba korisnika, uvažavati njegova prava i odgovornosti te stalno poticati na osobno i društveno poželjan rast i razvoj.
- Prihvaća da su sve informacije o korisnicima, tijeku i rezultatima stručnog rada s korisnicima povjerljive te prihvaća da razmjena tih informacija s drugim stručnjacima, stručnim službama i/ili korisnikovim roditeljima/zastupnicima i drugim osobama treba biti uređena pravnim propisima ili internim uputama.
- Sustavno unapređuje svoje znanje i vještine kako bi svojim profesionalnim kompetencijama korespondirao s rastućim zahtjevima struke utemeljenim na promjenjivim potrebama korisnika i sve složenijim uvjetima suvremenog života.

ODGOVORNOST ZA KVALITETU PROFESIONALNOG DJELOVANJA S KORISNICIMA

Primarna odgovornost socijalnog pedagoga prema korisniku odnosi se na uvažavanje njegove osobnosti, integriteta, različitosti, dostojanstva, ljudskih prava i prava na sudjelovanje u donošenju odluka o ciljevima vlastite rehabilitacije.

Socijalni pedagog je odgovoran za kvalitetu profesionalnog odnosa koji potiče, izgrađuje i održava s korisnikom te na stručno prikladan način završava.

Socijalni pedagog je odgovoran da tip profesionalnog odnosa koji izgrađuje s korisnikom uskladi s tipom profesionalne uloge (savjetovatelj, voditelj, odgajatelj, edukator, nadzornik i sl.) koju ima na svom radnom mjestu i u području u kojem djeluje.

Kvalitetan profesionalni odnos isključuje paralelno postojanje privatnog odnosa (prijateljskog, seksualnog, rođaćkog...) jer to može utjecati na profesionalnost prosudbe i povećati rizik da se korisnika na neki način ošteti.

U vođenju grupnog rada, socijalni je pedagog odgovoran za kvalitetan profesionalni odnos sa svim članovima grupe, te je odgovoran za poduzimanje mjera koje će sprečavati međusobno fizičko, emocionalno i psihičko zlostavljanje članova grupe.

Pri procjeni potreba korisnika i planiranju intervencija, socijalni pedagog se rukovodi svojim najboljim znanjima i sposobnostima te paralelno s time korisnicima otvara prostor i mogućnost da iskažu svoju perspektivu/viđenje i aktivno participiraju u oblikovanju vlastitog života, vodeći pri tom računa kako o specifičnim sposobnostima korisnika tako i o stupnju zakonskih i drugih realnih mogućnosti da se to i ostvari.

U slučaju da se ne osjeća dovoljno kompetentnim izravno pomoći korisniku, socijalni pedagog je odgovoran pomoći korisniku u pronalaženju pojedinaca i/ili službi koje će za to biti kompetentne.

Slijedeći standarde profesionalnog djelovanja, socijalni pedagog preuzima potpunu odgovornost za tijek profesionalnog odnosa i profesionalnih aktivnosti s korisnicima.

Slijedeći standarde profesionalnog djelovanja koji polaze od vjerovanja u vrijednost obitelji za razvoj djece, u radu s djecom i mladima, socijalni pedagog prihvaća da odgovornost za rad s korisnikom uključuje i odgovornost prema djetetovim roditeljima, obitelji (skrbnicima) te stalno otvaranje prostora za dijalog s djetetu važnim osobama.

ODGOVORNOST ZA KVALITETU PROFESIONALNOG DJELOVANJA U ZAJEDNICI

Kao što je u radu s pojedinačnim korisnicima prije svega usmjeren na njihovu dobrobit, tako je u radu sa zajednicama socijalni pedagog prvenstveno usmjeren na podizanje razine sigurnosti i kvalitete života u zajednici.

Odgovornost socijalnog pedagoga za kvalitetu profesionalnog djelovanja u zajednici uključuje djelovanje u smjeru izgradnje „mreže“ intervencija i socijalne podrške pri uključivanju u zajednicu, kako za svakog pojedinog korisnika, tako i za specifične skupine korisnika.

Socijalni pedagozi su odgovorni razvijati pristupe, modele i metode rada na razvoju kvalitete života u zajednici i prevencije rizika u skladu s potrebama i obilježjima specifičnih zajednica.

Pri svom djelovanju u zajednici, socijalni pedagog se zalaže za poštivanje zakona, uvažavanje ljudskih prava (prava djeteta), toleranciju te uvažavanje razlika među pojedincima i skupinama.

ODGOVORNOST ZA VLASTITI PROFESIONALNI RAZVOJ, PREMA PROFESIJI, PODLODAVCU, DJELATNOSTI I MULTIDISCIPLINARNOSTI PODRUČJA DJELOVANJA

Odgovornost za vlastiti profesionalni razvoj

Socijalni pedagog vodi računa o svom profesionalnom razvoju. Prati razvoj socijalnopedagoške znanosti, teorije i prakse, ali i srodnih disciplina, te stalno radi na usvajanju novih znanja i metoda rada na području svoje specijalnosti.

Socijalni pedagog je svjestan da svojim profesionalnim djelovanjem utječe na život korisnika te je stoga odgovoran stalno preispitivati usklađenost svojih osobnih stavova, vrijednosti i ponašanja sa svojim profesionalnim djelovanjem.

Socijalni pedagog poznaje i poštuje svoje osobne granice, vodi računa o stupnju izloženosti profesionalnom stresu te je odgovoran tražiti adekvatne oblike pomoći i podrške (edukaciju, superviziju, liječenje i sl.).

Evaluacija vlastitog rada socijalnom pedagogiju služi da razjasni svoje osobne profesionalne dileme, da prati svoj profesionalni rast i razvoj te da osnažuje svoj profesionalni identitet.

Odgovornost prema profesiji

Socijalni pedagog doprinosi izgradnji i razvoju svoje osobne profesionalnosti, ali i razvoju identiteta socijalnopedagoške struke kroz svakodnevni praktični rad, istraživački rad, promišljanje i pisanje o temama iz područja socijalnopedagoške teorije i prakse, osmišljavanje i provođenje edukacije, kreiranje i primjenu novih intervjenskih programa te mentorstvo studentima socijalne pedagogije.

Zalaže se za dostupnost informacija i najnovijih spoznaja s područja socijalne pedagogije i srodnih disciplina za sve koji s njim dijele područje rada.

U svojim javnim istupima i djelovanju, socijalni pedagog je lojalan socijalnopedagoškoj struci te području na kojem djeluje i ustanovi u kojoj radi.

Socijalni pedagog se zalaže za visoke standarde kvalitete socijalnopedagoške prakse i područja u kojem djeluje.

Prihvata da je dio profesionalne kulture socijalnopedagoške profesije uzajamna pomoć i podrška ne samo socijalnih pedagoga nego i drugih stručnjaka te volontera koji rade u istoj/srodnoj djelatnosti.

Odgovornost prema poslodavcu i djelatnosti

Socijalni pedagog poznaje, poštuje i ostvaruje ciljeve i program institucije/službe u kojoj radi te ga u suradnji s drugim stručnjacima nastoji unapređivati sukladno promjenjivim potrebama korisnika, u skladu s društvenim okolnostima i sukladno razvoju socijalnopedagoške teorije i prakse.

Socijalni pedagog je usmjeren na to da institucije/službu/udruhu u kojoj radi kao stručnjak učini humanim i za potrebe korisnika osjetljivim okruženjem.

Socijalni pedagog je usmjeren na to da svojim postupcima i riječima bude jasan i razumljiv drugim stručnjacima iz svoje ustanove, da potiče i podržava dijalog među stručnjacima, da svoje postupanje uskladi s ciljevima ustanove te da potiče i podržava izgradnju zdravih međuljudskih odnosa.

Odgovorno razlikuje kad govori i nastupa u svoje osnovno ime, a kad iz stručne uloge i u ime institucije, službe u kojoj radi.

Odgovornost prema multidisciplinarnosti područja

Socijalni pedagog pošteno i odgovorno koristi saznanja iz drugih disciplina i područja.

Poštuje i uvažava stručni i osobnu usmjerenost svojih suradnika. razlike u pristupima nastoji razumjeti, razjasniti te odgovorno sudjeluje u rješavanju stručnih neusuglašenosti, dilema i sukoba.

Djelujući u područjima koja su multidisciplinarno određena, socijalni pedagozi se povezuju sa stručnjacima drugih struka u stručne timove, radne skupine i na slične načine poštujući uvijek načela međusobnog uvažavanja, suradnje, podrške, javnosti djelovanja te zaštite dobrobiti i privatnosti korisnika.

RJEŠVANJA ETIČKIH PITANJA

Socijalni pedagog preuzima obvezu pročitati, razumjeti i u svakodnevnom radu prakticirati vrijednosti, standarde i odgovornosti zacrtane u Etičkom kodeksu socijalnih pedagoga.

Socijalni pedagog preuzima obvezu pročitati, razumjeti i u svakodnevnom radu prakticirati moralne i vrijednosne standarde zacrtane u etičkom kodeksu djelatnosti / područja u kojem djeluje. Ukoliko takav kodeks ne postoji, obavezan je zalagati se za njegovu izradu.

Socijalni pedagog je usmjeren na to da sukladno vrijednosnim ishodištima i temeljnim standardima svoje profesije sve moralne dileme i probleme prvo pokuša razriješiti otvorenim dijalogom.

Socijalni pedagog je suglasan da se u slučaju sukoba načela ovog Kodeksa s odredbama i načelima drugog kodeksa ili dokumenata primjenjuju ona načela koja su povoljnija.

DRUGI ETIČKI KODEKSI

Sukladno području u kojem djeluje i profesionalnoj ulozi koju prakticira, socijalni pedagog uzima na znanje da postoje sljedeći etički kodeksi:

- Etički kodeks članova Udruge za realitetnu terapiju Republike Hrvatske,
- Etički kodeks istraživanja s djecom,
- Etički kodeks policije Republike Hrvatske.